

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ มีวิธีการวิจัย ประกอบไปด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กรอบแนวคิดของการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการทั้งจังหวัดเชียงใหม่

3.1.2 ตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยใช้แบบฟอร์มประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ สามารถคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการได้ จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่

- (1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
- (2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- (3) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- (4) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านถ้ำ ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- (5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านต้นคอเก็ด ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
- (6) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

3.2.1 ประเภทของข้อมูล

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 วิทยาลัยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย ผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผลการประเมินการบริหารจัดการของชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 6 ชุมชน

3.2.2 ชนิดเครื่องมือการประเมิน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตและแบบประเมิน ดังนี้

(1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ ประกอบไปด้วย

- (1.1) กลุ่ม
- (1.2) ที่ตั้งกลุ่ม
- (1.3) ผู้ประสานงานที่ติดต่อได้
- (1.4) รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่สมัครเข้าร่วมโครงการ:

(2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบไปด้วย

- (2.1) วิธีการ/กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา
- (2.2) รูปแบบการบริการการท่องเที่ยวใน 1-2 ปี ที่ผ่านมา
- (2.3) เครือข่ายการท่องเที่ยวของกลุ่ม
- (2.4) จุดเด่นหรือเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่ม
- (2.5) ผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นกับชุมชนในช่วงที่ผ่านมา
- (2.6) การเปลี่ยนแปลงองค์กรของกลุ่ม
- (2.7) เป้าหมายของการท่องเที่ยวของกลุ่ม

(3) แบบฟอร์มรวบรวมข้อมูลปัจจัยนำเข้า ประกอบไปด้วย

- (3.1) บุคลากร
- (3.2) งบประมาณ
- (3.3) วัสดุ/อุปกรณ์/สถานที่
- (3.4) การบริหารจัดการงาน
- (3.5) ทรัพยากรธรรมชาติ
- (3.6) แรงจูงใจของลูกค้า

(4) แบบฟอร์มวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของกระบวนการ ประกอบไปด้วย

- (4.1) การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการองค์กร
- (4.2) การดำเนินงานด้านการผลิตและการบริการ
- (4.3) การดำเนินงานด้านการเงินและการบัญชี
- (4.4) การดำเนินงานด้านการตลาด
- (4.5) การดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์
- (4.6) สรุปผลการดำเนินงานโดยภาพรวม

(5) แบบฟอร์มการประเมิน Focus Group กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ประกอบไปด้วย

- (5.1) จุดแข็ง
- (5.2) จุดอ่อน
- (5.3) โอกาส
- (5.4) อุปสรรค
- (5.5) จุดแข็งและ โอกาส
- (5.6) จุดอ่อนและอุปสรรค
- (5.7) โอกาสและอุปสรรค
- (5.8) จุดอ่อนและอุปสรรค
- (5.9) สรุปผลการวิเคราะห์

(6) แบบฟอร์มวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน ประกอบไปด้วย

- (6.1) ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการของกลุ่ม
 - 1) สาเหตุที่มีการจัดตั้งกลุ่ม
 - 2) ลักษณะการจัดตั้งกลุ่ม
 - 3) รูปแบบการดำเนินงานขององค์กร
 - 4) ในปี 2556 องค์กรของท่านมีกิจกรรมที่ประเภท/อะไรบ้าง
 - 5) คณะกรรมการบริหารกลุ่มของท่าน ในปี 2556
 - 6) บุคลากรในกลุ่ม
 - 7) กลุ่มมีวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการอย่างไร
 - 8) คณะกรรมการในกลุ่มของท่านมีลักษณะ/คุณสมบัติที่ส่งผลดี

ต่อกลุ่มอย่างไรบ้าง

- 9) คณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งหรือไม่

- 10) กลุ่มของท่านมีการให้คำตอบแทนแก่คณะกรรมการหรือไม่
- 11) นอกจากการจ่ายคำตอบแทนแล้ว กลุ่มมีวิธีอื่น ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่คณะกรรมการอีกหรือไม่
- 12) การประชุมในกลุ่ม
- 13) แหล่งเงินทุนให้การสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่ม (ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน)

(6.2) ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการลงทุน

- 1) ประมาณการการลงทุนทั้งสิ้นของโครงการ
- 2) ปริมาณต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการทั้งสิ้น
- 3) ต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการแยกตามกิจกรรมต่อครั้ง (ปี 2556)
- 4) กลุ่มประสบปัญหาด้านแรงงานหรือไม่ อย่างไร และมีวิธีแก้ไขอย่างไร
- 5) การสนับสนุนแรงงานหรือสมาชิกในกลุ่มให้รับการอบรมเพิ่มทักษะ ความรู้ในปี 2556
- 6) กลุ่มมีการประเมินผลการทำงานของแรงงานหรือไม่
- 7) ที่ผ่านมา กลุ่มของท่านมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตอย่างไรบ้าง

(6.3) ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการเงิน

- 1) การระดมทุนในอดีต
- 2) การระดมทุนในปัจจุบัน (ปี 2556)
- 3) กลุ่มมีการกำหนดแผนหุ้นหรือไม่
- 4) กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนเท่าใด
- 5) กลุ่มมีการทำบัญชีหรือไม่
- 6) กลุ่มมีการจัดสรรผลกำไรอย่างไร
- 7) กลุ่มมีหลักเกณฑ์ในการแบ่งเงินปันผลกันอย่างไร
- 8) ลูกหนี้ที่เกิดจากการให้สินเชื่อแก่ลูกค้า (ปี 2556)
- 9) เจ้าหนี้ที่เกิดจากการให้ซื้อเชื่อ/กู้ยืม (ปี 2556)
- 10) ปัญหาด้านการเงินที่กลุ่มของท่านประสบอยู่ในปัจจุบันและความต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน
- 11) ทุนทางสังคม

(6.4) ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านรายได้ของกลุ่ม

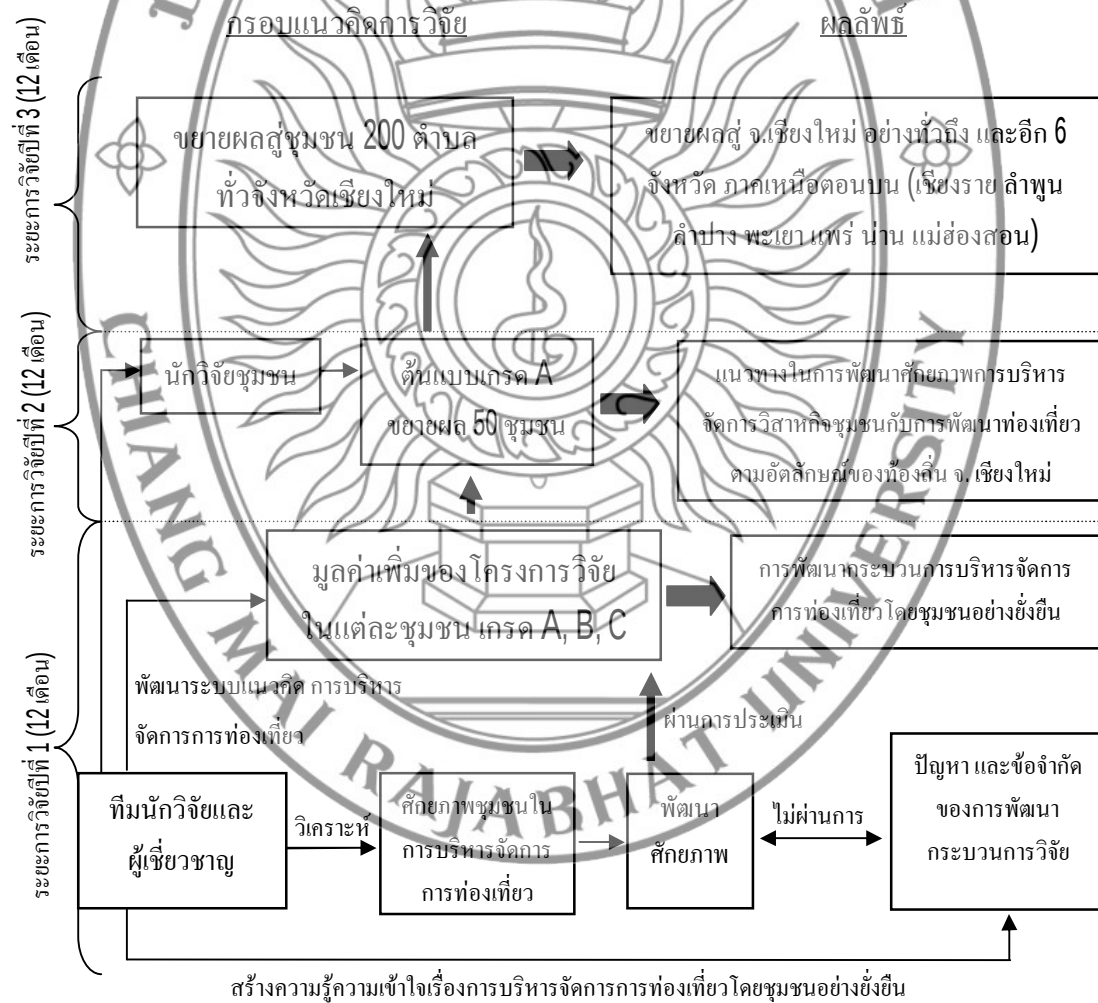
1) สินค้าที่เสนอขาย

2) บริการที่เสนอขาย

(7) แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัยเรื่อง “วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” (ดังภาพที่ 3.1) และการพัฒนาตามกรอบแนวคิดการวิจัยสามารถแสดงได้ตามแบบจำลองการวิจัย (ดังภาพที่ 3.2) ดังนี้



ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

จากภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2556 สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญมีกระบวนการดำเนินงานวิจัย โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 ชุมชน เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตามอัตลักษณ์ของตนเอง ทำให้ทราบศักยภาพของแต่ละชุมชนที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพและบริบทของแต่ละพื้นที่

(2) จากผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนร่วมกับการพัฒนาระบบแนวคิด ซึ่งมีเป้าหมายคือทำให้ชุมชนท่องเที่ยวทราบถึงศักยภาพของตนเองและประเด็นที่ไม่มีศักยภาพของกลุ่มตนเองด้วย อันจะเป็นข้อมูลสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้หากชุมชนใดยังขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง มีข้อจำกัด และเกิดปัญหาของการพัฒนากระบวนการวิจัย ทีมนักวิจัยก็จะเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นหลัก จากนั้นควรพัฒนาในส่วนอื่นที่ไม่มีศักยภาพในลำดับต่อไป

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการดำเนินงานจะเชื่อมโยงไปสู่การดำเนินงานวิจัยต่อไปในปีที่ 2 (พ.ศ. 2557) และปีที่ 3 (พ.ศ. 2558) ต่อไป

การพัฒนาตามกรอบแนวคิดการวิจัยสามารถแสดงได้ดังแบบจำลองการวิจัย (ภาพที่ 3.2) และแผนการดำเนินงานวิจัยในปีที่ 1 (ภาพที่ 3.3) ดังนี้



ภาพที่ 3.2 แบบจำลองของโครงการการพัฒนาศักยภาพ
การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

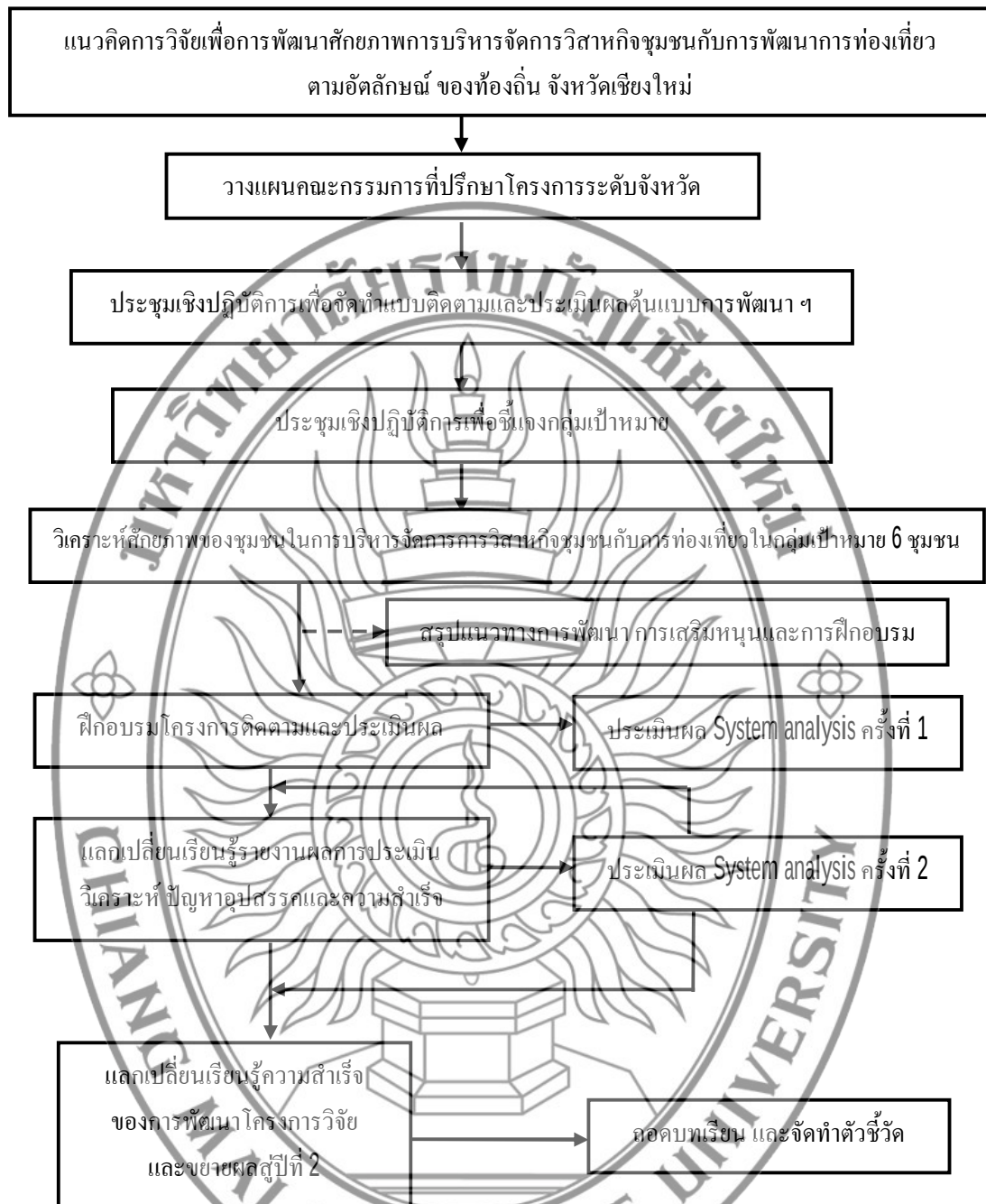
จากภาพที่ 3.2 แบบจำลองของโครงการการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) การดำเนินงานวิจัยเน้นการบูรณาการทำงานร่วมกันกับชุมชนและหน่วยงานภาคีอย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการระดมความคิดเห็นของนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญเพื่อที่จะพัฒนาแนวทางและวิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(2) จากนั้นดำเนินการสำรวจข้อมูลของชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นของบริบทของชุมชน บริบทของทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยด้านต้นทุนและทรัพยากร ความสามารถในการบริหารจัดการ ความถนัด/ความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญา/อัตลักษณ์ชุมชน อุปสรรคต่อการพัฒนา และความต้องการในการพัฒนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT และวิเคราะห์สถานการณ์ผลได้จากการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

(3) ผลการวิจัยนำไปสู่การออกแบบร่วมกับนักวิจัย ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการร่วมกับองค์กรชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของชุมชน ทั้งนี้การดำเนินงานวิจัยได้ทำการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วมด้านการผลิตและบริการการท่องเที่ยว พร้อมกับเสนอกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระยะยาวให้กับชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง ของธุรกิจการท่องเที่ยวและคนในชุมชน (HR) และการวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุน

สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการวิจัยอย่างแท้จริง



ภาพที่ 3.3 ขั้นตอนและแผนการดำเนินงานในปีที่ 1

จากภาพที่ 3.3 ขั้นตอนและแผนการดำเนินงานในปีที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) การวิจัยเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ได้เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เห็นผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจนและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท่องเที่ยวอย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการวางแผนคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการระดับจังหวัดที่มาจากตัวแทนของหน่วยงานภาคีต่าง ๆ

(2) ร่วมกันประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแบบติดตามและประเมินผลต้นแบบการพัฒนาฯ เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนการดำเนินงานที่มีระบบและมีประสิทธิภาพ

(3) ทำการชี้แจงกระบวนการดำเนินงานของโครงการฯ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย นั่นคือ ชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 แห่ง ได้ทราบและเข้าใจที่ตรงกัน

(4) การลงพื้นที่เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับนักวิจัยอันจะเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

(5) จากนั้นนักวิจัยได้ทำการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำต้นทุนและผลตอบแทนของการทำธุรกิจท่องเที่ยวให้กับชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ สร้างความรู้และความเข้าใจในต้นทุนและผลตอบแทนที่แท้จริงของการทำงานที่ผ่านมา

(6) นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้รายงานผลการประเมินวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคและความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาตลอดระยะเวลา 1 ปี

(7) นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานภาคี และชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ระดมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงและแนวทางการต่อยอดโครงการฯ ไปสู่ปีที่ 2 (พ.ศ. 2557) และปีที่ 3 (พ.ศ. 2558) ต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะวิเคราะห์ระดับของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยชุมชน 5 ด้านได้แก่ (1) การบริหารจัดการองค์กร (2) การบริหารจัดการการตลาด (3) การบริหารจัดการการเงิน (4) การบริหารจัดการการผลิต (5) การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ประกอบไปด้วย ร้อยละและ ค่าเฉลี่ย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะวิเคราะห์และสังเคราะห์

ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนทั้ง 5 ด้าน อภิปรายผลในเชิงพรรณนา (Descriptive) และอ้างอิงด้วยสถิติอย่างง่าย

